

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK)

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) är ett samlingsnamn för olika metoder och hjälpmedel för att underlätta samtal. Vid samtal används många andra uttrycksätt än ord, till exempel kroppsspråk, blickar, tonfall och beröring. För personer med stora tal- och språksvårigheter blir dessa signaler extra viktiga. Ibland räcker inte de naturliga uttrycksätten till. Både personen med tal- och språksvårigheter och de närmaste personerna kan behöva använda andra sätt att kommunicera på.

I hjälpmedelsteam kommunikation arbetar vi med hjälpmedel för att underlätta kommunikationen. Vår uppgift är att hjälpa logopedier och arbetsterapeuter att hitta lämpliga lösningar på problem. Vi använder både enkla samtalshjälpmedel och avancerade datorlösningar. Eftersom ett samtal är ett samspel mellan personer kan hjälpmedlet aldrig vara hela lösningen. Både personen med tal- eller språksvårigheterna och omgivningen behöver använda sig av flera metoder för att få samtalet att fungera.

Nedan har vi beskrivit olika exempel på samtalshjälpmedel och andra sätt att underlätta samtal.

EXEMPEL PÅ SAMTALSHJÄLPMEDEL

Bokstavstavla

En bokstavstavla innehåller alla alfabetets bokstäver, ibland även siffror och några ord. Peka på första bokstaven i ordet samtidigt som du säger ordet. Vid mycket otydligt tal, bokstavera hela ordet.

Om brukaren har svårt att själva peka kan samtalspartnern peka åt honom/henne. Samtalspartnern pekar först på en rad i taget. Brukaren visar med blinkningar eller en nickning när det är rätt rad. Samtalspartnern pekar på alla bokstäver på den valda raden tills brukaren visat att det är rätt bokstav. Samtalspartnern säger bokstaven högt och skriver upp den. Det underlättar om samtalspartnern försöker gissa ordet redan efter några bokstäver.

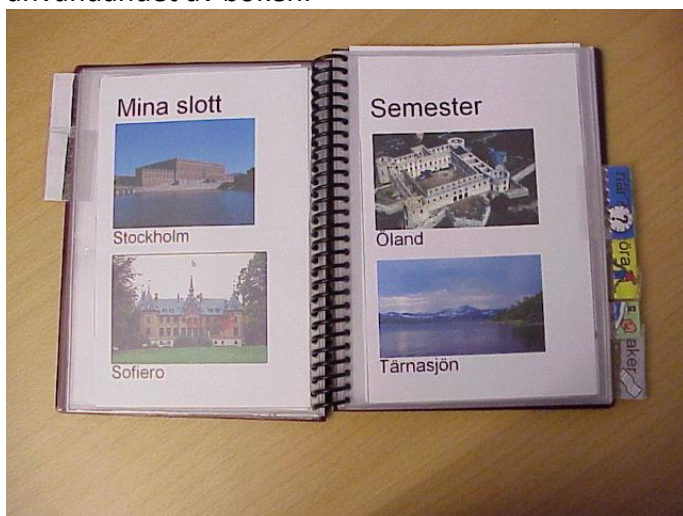
Kommunikationspass

Ett kommunikationspass, som skrivs i JAG-form, är ett sätt att beskriva för andra hur brukaren kommunicerar. Det kan vara en liten bok eller ett kort. Brukaren kan visa det för nya personer som han/hon vill presentera sig för. Den kan även vara till hjälp för assistent eller personal att förstå brukaren bättre. Några användbara meningar kan vara "vänd dig till mig när du pratar, inte till min assistent", "ställ frågor som jag kan svara ja eller nej på" eller "ge mig gott om tid att svara". Det kan stå vad brukaren har för intressen, vad brukaren tycker om att prata om och lite om funktionshinder. Gäller även den kommunikativa betydelsen av gester, blickar och ljud.

 afasi	Jag fick afasi av en stroke för många år sedan. Därför kan jag inte prata.
 förstå	Jag förstår vad du säger och det mesta som jag läser men det är svårt att skriva.
	Försök gissa vad jag menar. Ge mig alternativ att välja på. Ställ frågor som jag kan svara på med kroppsspråk eller ja/nej.

Kommunikationsbok

En kommunikationsbok är utförligare än ett kommunikationspass. Boken innehåller personliga bilder, symboler och ord. Boken finns med där brukaren är, i fickan och på köksbordet, som ett stöd i vardagliga samtal. Bilder och ord är sorterade så att de ska bli lätta att hitta. Den kan vara en hjälp för att komma på samtalsämnen men även för att uttrycka tankar när det är svårt att formulera sig. Samtalspartner kan behöva vara ett stöd och uppmuntra/hjälpa brukaren att uttrycka det han/hon menar genom att hjälpa till med användandet av boken.

Bilder och symboler

När det är svårt att använda sig av bokstäver kan bilder vara ett sätt att kunna kommunicera. Fotografier eller tecknade bilder och symboler kan användas. Brukaren kan visa bilder för andra för att berätta vad som hänt under dagen. Brukaren kan använda bilder för att skriva dagbok, inköpslistor och instruktioner. Även använda bilder för att komma ihåg hur en aktivitet skall utföras. Om brukaren har svårt att läsa kan bilder sättas på förpackningar så de blir lättare att skilja åt. Vid förståelsenedsättning kan det vara bra om samtalspartnern talar sakta och visar bilder.

Talande samtalshjälpmedel

Ett talande samtalshjälpmedel kan innehålla en digital röst (intalat med mänskig röst) eller syntetiskt tal (intalat på elektronisk väg). Brukaren behöver inte kunna läsa eller skriva för att använda ett talande samtalshjälpmedel. Det går även att använda bilder eller symboler. Med ett talande samtalshjälpmedel finns möjlighet att trycka på knappar för att få meddelanden upplästa (digital röst). För personer som kan skriva finns det samtalshjälpmedel med tangentbord (där en syntetisk röst läser upp det du skriver).

Dator med program för att underlätta samtal

Ibland behövs en dator eller pekplatta med specialprogram/appar för att underlätta samtal. Datorn kan användas på samma sätt som en bokstavstavla, en kommunikationsbok eller som ett talande samtalshjälpmedel. Datorlösningar är bra vid stora rörelsehinder och/eller vid behov av att hålla ordning på många olika symboler och meddelanden.

ANDRA SÄTT ATT UNDERLÄTTA SAMTAL

Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation

Ett sätt att kommunicera är att lära sig Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation (TAKK) LÄNK TILL http://www.teckna.se/TAKK_folder.htm

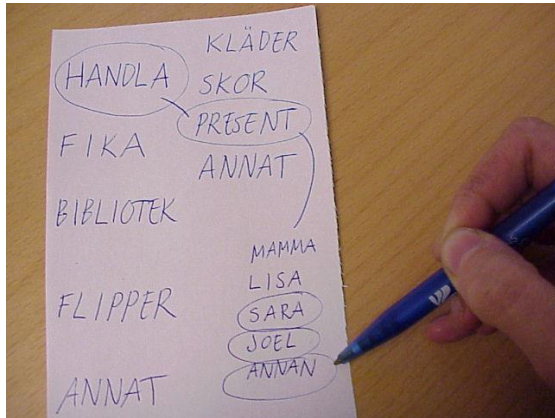
Papper och penna

Att rita eller skriva med penna och papper är en vanlig metod för att göra sig förstådd. För de personer som även har svårt att själva förstå talat språk kan det underlätta om samtalspartnern skriver ned stödord eller ritat enkla skisser.

Skrivna alternativ

Om både tal- och att skrivsvårigheter finns kan samtalspartner skriva ned stödord till flera alternativa svar eller åsikter som brukaren kan välja bland. Samtalspartner läser därefter alternativen högt och pekar. Alternativet "någon/något annat" bör alltid finnas med. Exempel: Du vill köpa julklappar till alla dina syskonbarn. Det vet inte samtalspartner så han/hon frågar; "Du ville ses på stan idag. Vad vill du göra? Handla, fika, gå på biblioteket, spela flipper, något annat?" Du nickar när han/hon pekar på HANDLA. Samtalspartnern konstaterar "jaha, du vill handla" och frågar därefter; Vad vill du köpa? Kläder, skor, en present eller något annat?" Du nickar när han/hon pekar på PRESENT. Samtalspartnern

konstaterar "okej, du vill köpa en present. Frågar vidare; Till vem då? Mamma, Lisa, Sara, Joel eller någon annan?" Du nickar både åt SARA, JOEL och ANNAN. Var därför noga med att ALLA alternativen gås igenom. För att veta vilka de andra personerna är skriver samtalspartnern en ny lista, då med kategorier av personer; släkt, kompis, någon annan. Och så vidare...

En enkel kommunikationsbok eller pärm

Använd en pärm eller ett litet fotoalbum. Sätt in sådant som brukaren vill prata om:
namn på släkt, vänner och bekanta, gärna med fotografier
namn på viktiga platser, kartor
ett enkelt släktträd
namn på vårdpersonal och andra professionella som brukaren har kontakt med
bild på urtavla/klocka
månader, veckodagar, högtider

Skriv bara stödord, inte hela meningar. För personer som har svårt att läsa är bilder ett bra stöd. En bild kan symbolisera fler saker.

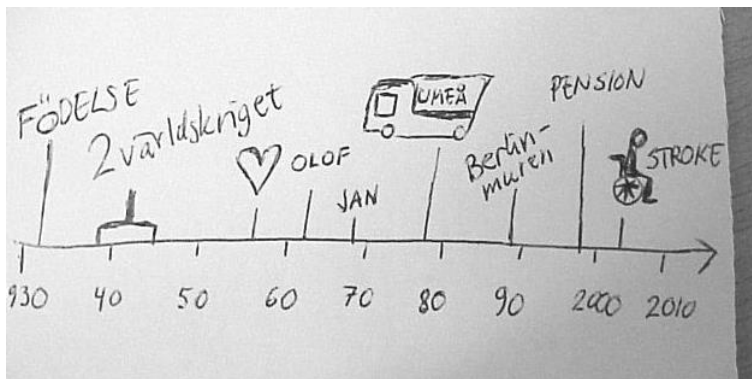
Skalor

För att uttrycka sin åsikt räcker det sällan med bara ja/nej. "Hur viktigt känns detta för dig?" Ett sätt att få mer nyanserade svar är att använda sig av enkla skalor. Rita ett 10cm långt streck och bestäm tillsammans vad ändpunkterna ska betyda.

JÄTTEVIKTIGT ----- x ----- HELT ONÖDIGT

Tidslinjer

För att brukaren ska kunna berätta vad han/hon tänker på men inte hittar orden behöver brukaren hjälp av någon som gissar. Om brukaren är van att tänka abstrakt men har svårt att använda ord kan en tidslinje hjälpa samtalspartnern att ringa in samtalsämnet. Rita upp en lång linje där ni skriver in årtal med jämna mellanrum. Markera med ord eller bilder när viktiga saker hänt i ditt liv och i världen, t ex födelsedag, andra världskriget, bröllop, barnens födelseår, flytt, Berlinmurens fall, pension, stroke.

Sådant som finns hemma

I bokhandeln, på loppmarknader eller i bokhyllan hemma finns mycket som kan användas som stöd i samtal:

Kartbok för att visa platser

Almanacka

Tidningar med stora bilder

Reklam

Kokbok med bilder för att välja mat

Fotografier av viktiga personer

Fotoalbum för att anknyta till gemensamma minnen, platser och personer

Telefonkatalogen för att visa namn på personer och företag

Faktaböcker med mycket bilder i, om intressen

Föremål

Brukaren kan peka på en kopp för att säga "kaffe" och hämta skorna när han/hon vill gå ut. Brukaren kan peka på älghornet på väggen när han/hon menar "kamraterna i jaktlaget" och titta mot fönstret när han/hon menar "grannen". Att titta uppåt kan betyda "höj ljudet på TV:n". Genom att sammanställa "koderna" i ett kommunikationspass kan alla som träffar brukaren förstå vad han/hon menar.

Vill du veta mer?

Vänd dig till en logoped i sjukvård eller habilitering för individuellt anpassade råd om olika alternativa och kompletterande kommunikationssätt. Både arbetsterapeuter och logopedier kan hjälpa dig med förskrivning och inträning av kommunikationshjälpmedel.